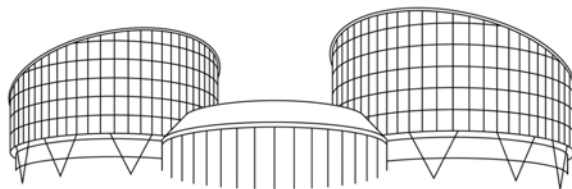

Tradus și revizuit de IER (<http://ier.gov.ro/>)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

SECȚIA A TREIA

CAUZA ELEFTERIADIS ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 38427/05)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

25 ianuarie 2011

DEFINITIVĂ

25/04/2011

Hotărârea a rămas definitivă în temeiul art. 44 § 2 din Convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Elefteriadis împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o cameră compusă din:

Josep Casadevall, *președinte*,

Elisabet Fura,

Corneliu Bîrsan,

Egbert Myjer,

Ineta Ziemele,

Luis López Guerra,

Ann Power, *judcători*,

și Santiago Quesada, *grefier de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 4 ianuarie 2011,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 38427/05 îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Anesti Elefteriadis („reclamantul”), a sesizat Curtea la 8 octombrie 2005, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamantul, care a beneficiat de asistență judiciară, este reprezentat de domnul Victor Constantin, avocat în București. Guvernul român („Guvernul”) este reprezentat de agentul guvernamental, domnul Răzvan-Horațiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul susține în special că a suferit o încălcare a art. 3 din Convenție întrucât a fost supus unor tratamente inumane ori degradante din cauza condițiilor sale de detenție, motivând că a fost obligat să își execute pedeapsa fiind cazat în cameră împreună cu deținuți fumători și că a fost transportat și ținut înaintea ședințelor de judecată împreună cu deținuți fumători.

4. La 20 noiembrie 2008, președintele Secției a treia a decis să comunice Guvernului cererea. În conformitate cu art. 29 § 1 din Convenție, s-a hotărât, de asemenea, că admisibilitatea și fondul cauzei vor fi examinate împreună.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

5. Reclamantul s-a născut în 1966. În prezent, execută pedeapsa închisorii în Penitenciarul Poarta Albă.

1. Primii ani din detenția reclamantului

6. La 1 ianuarie 1992, reclamantul a fost încarcerat în Penitenciarul Galați în vederea executării pedepsei detențiunii pe viață în urma pronunțării unei hotărâri definitive de condamnare pentru omor. A fost declarat clinic sănătos în urma unui examen medical efectuat de medicul penitenciarului. În perioada 1 ianuarie 1994–14 decembrie 2000, și-a executat pedeapsa în Penitenciarul Craiova, unde a fost cazat timp de câțiva ani în aceeași cameră împreună cu trei deținuți fumători. Camera avea o suprafață de 13,81 m² și era dotată cu o fereastră care era folosită pentru aerisirea încăperii. Programul zilnic prevedea două ore de plimbare în curtea penitenciarului.

7. La 25 ianuarie 1999, în urma unei radiografii pulmonare, un medic a constatat că reclamantul suferea de fibroză pulmonară.

8. Reclamantul afirmă că a solicitat administrației Penitenciarului Craiova, în repetate rânduri, după 1994, să fie transferat într-o cameră cu deținuți nefumători. Cererile sale au fost aprobate abia în 1999, când a fost transferat într-o cameră cu deținuți nefumători. Potrivit Guvernului, reclamantul nu a depus nicio astfel de cerere la administrația Penitenciarului Craiova în perioada 1994–1999.

9. În perioada 14 decembrie 2000–25 februarie 2005, reclamantul a fost încarcerat succesiv în alte penitenciare (Poarta Albă, Rahova și Jilava). În certificatele medicale întocmite la finalul examinărilor efectuate în acest interval s-au consemnat următoarele:

- în 2003, că nu este necesar niciun tratament pentru boli interne;
- în 2004, că rezultatul radiografiei pulmonare este normal;
- în februarie 2005, că reclamantul prezintă ușoare disfuncții la nivel de ventilație, că a pierdut 20 % din VEMS (volum expirator maxim pe secundă);
- în aprilie 2005, că starea sa generală este bună și echilibrată din punct de vedere respirator și hemodinamic.

2. Detenția reclamantului în Penitenciarul Rahova

10. La 25 februarie 2005, reclamantul a fost transferat la Penitenciarul Rahova, unde a fost din nou cazat într-o cameră împreună cu doi deținuți care fumau, potrivit reclamantului, zi și noapte. Camera avea o suprafață de 29,38 m², din care 19,16 m² erau folosiți ca dormitor, 8,42 m² ca grup sanitar și 1,80 m² ca zonă de depozitare alimente. Aerisirea camerei se făcea prin

deschiderea a două ferestre (una de 1,44 m², cealaltă de 0,36 m²). Programul zilnic prevedea cel puțin o oră de plimbare în curtea penitenciarului. Deținuții aveau posibilitatea de a desfășura activități sportive de trei ori pe săptămână, timp de trei ore, în sala de sport a penitenciarului. Ca urmare a cererilor adresate administrației, reclamantul a fost transferat în noiembrie 2005 într-o altă cameră, fără deținuți fumători.

11. În certificatele medicale întocmite la finalul examinărilor efectuate în timpul încarcerării reclamantului în Penitenciarul Rahova s-au consemnat următoarele:

- în 2006, că radiografia pulmonară este normală, că nu există leziuni pulmonare evolutive, că reclamantului îi este interzis să fumeze ori să fie expus la fum de țigară;

- în februarie 2007, că reclamantul prezintă cicatrici fibroase la nivelul plămânilor și că se află sub observație pentru fibroză pulmonară și pentru insuficiență ventriculară stângă; că necesită tratament bronho-dilatator cu aerosoli (cu Ventolin și Bronchicum);

- în martie 2007, că s-a observat o ameliorare din punct de vedere hemodinamic și respirator și că era necesară continuarea tratamentului cu bronhodilatatori în aerosoli;

- în 2008, că suferă de bronhopneumopatie cronică obstructivă stadiul II.

12. Reclamantul a fost transportat de mai multe ori între penitenciare și instanțele naționale unde fusese citat să se prezinte la ședințe de judecată publice. Transportul s-a efectuat în autovehicule în care mulți deținuți erau înghesuiți fără niciun fel de ventilație. În timpul transportului, precum și în spațiile amenajate în incinta instanțelor de judecată pentru deținuții care așteptau să le vină rândul să se prezinte la ședințele de judecată, reclamantul susține că ar fi inhalat fumul de țigară al altor deținuți, cărora li s-a permis să fumeze. Guvernul face referire în acest sens la o notă prezentată de Administrația Națională a Penitenciarelor, în care se precizează că deținuților li se interzice fumatul în mijloacele de transport cu destinația instanțele naționale. În ceea ce privește sălile de așteptare destinate deținuților în incinta instanțelor naționale, Guvernul recunoaște că nu există nicio separare între deținuții fumători și cei nefumători.

13. Reclamantul a depus la instanțele naționale mai multe plângeri îndreptate împotriva administrației penitenciarelor, căreia îi reproșa că l-a supus unor rele tratamente ca urmare a cazării sale în Rahova în camere împreună cu deținuți fumători și ca urmare a condițiilor de transport la sediul instanțelor naționale.

a) Prima plângere

14. La 22 aprilie 2005, reclamantul l-a chemat în judecată pe directorul Penitenciarului Rahova, cu motivarea că l-a cazat în aceeași cameră cu deținuți fumători, care l-ar fi asfixiat zi și noapte cu fumul de la țigările lor, ceea ce i-ar fi afectat grav sănătatea. Acesta a invocat Ordonanța de Urgență

a Guvernului nr. 56/2003 privind unele drepturi ale persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate („OUG nr. 56/2003”).

15. Printr-o decizie definitivă din 31 august 2005, Tribunalul București a respins plângerea reclamantului. Instanța a reținut că obligația reclamantului de a împărți camera cu deținuți fumători nu constituia un motiv suficient pentru admiterea plângerii sale, întrucât Penitenciarul Rahova nu dispunea de mijloacele necesare pentru a amenaja camere speciale pentru nefumători.

b) A doua plângere

16. La 31 ianuarie 2006, reclamantul a depus la judecătoria de sector competentă din București plângere împotriva Penitenciarului Rahova, cu motivarea că, în timpul deplasărilor dintre locul de deținere și instanțele naționale, dar și în sălile din incinta instanțelor în care a fost ținut împreună cu ceilalți deținuți înainte de a se prezenta la ședințele de judecată stabilite în urma plângerilor pe care le-a făcut împotriva administrației penitenciarului, a inhalat fumul de la țigările celorlalți deținuți, cărora li s-a permis să fumeze. Acesta a declarat în cererea sa următoarele: „camerele în care a fost ținut, în subsolul instanțelor, alături de 20-30 de deținuți fumători, înainte de a se prezenta în fața judecătorilor, erau locuri de tortură, în care oamenii cu probleme respiratorii sau cardiace își puneau în pericol viața”.

17. Într-o notă adresată judecătoriei de sector din București, care avea competență să se pronunțe cu privire la temeinicia plângerii reclamantului, Penitenciarul Rahova și Administrația Națională a Penitenciarelor au declarat că, având în vedere caracteristicile sediilor instanțelor și numărul insuficient de camere în care deținuții așteptau să se prezinte în fața judecătorilor, era imposibil să se separe deținuții fumători de cei nefumători și să se respecte astfel Legea nr. 349/2002 pentru prevenirea și combaterea efectelor consumului produselor din tutun. În plus, autoritățile respective au afirmat că fumatul era interzis în timpul transportului între locurile de deținere și instanțele naționale.

18. În ședința publică din 19 aprilie 2006, reprezentantul Ministerului Public a reiterat nota trimisă instanței de Administrația Națională a Penitenciarelor. Acesta a subliniat că sunt în curs de desfășurare lucrări pentru a permite aerisirea sălilor în care deținuții erau ținuți înainte să se prezinte în fața judecătorilor.

19. Printr-o hotărâre definitivă din 14 iunie 2006, Tribunalul București a respins plângerea reclamantului în temeiul OUG nr. 56/2003. Instanța a subliniat mai întâi că, potrivit răspunsului administrației penitenciarului, deținuții nu aveau voie să fumeze în timpul transportului între locul de deținere și instanțe. Apoi, a subliniat că erau adevărate susținerile reclamantului în sensul că a fost ținut în sălile de așteptare ale instanțelor împreună cu deținuți fumători, dar era de părere că acest fapt nu putea fi imputat penitenciarelor, care nu erau responsabile pentru modul în care instanțele naționale își desfășurau activitatea. Instanța a concluzionat că, în

speță, nu a fost încălcat niciun drept recunoscut de lege persoanelor, precum reclamantul, care se aflau în executarea unor pedepse privative de libertate.

c) A treia plângere

20. Între timp, la 11 octombrie 2005, reclamantul a chemat în judecată Penitenciarul Rahova, solicitând să fie cazat într-o cameră de nefumători pe motiv că suferă de fibroză pulmonară. A invocat art. 2 din OUG nr. 56/2003, care interzice orice formă de discriminare a persoanelor private de libertate și a dat ca exemplu alți deținuți, care aveau o cameră individuală. Acesta a solicitat despăgubiri pentru prejudiciul moral pe care l-a suferit ca urmare a încarcerării sale împreună cu deținuți fumători, în pofida afecțiunilor sale respiratorii.

21. Printr-o sentință din 3 noiembrie 2005, judecătoria de sector competentă din București a respins plângerea reclamantului. Potrivit instanței, cazarea reclamantului în camera sa respecta criteriile prevăzute de Regulamentul de ordine interioară al penitenciarului și de legislația națională, în special art. 3 din Legea nr. 23/1969 și art. 57 din Codul penal, mai precis criteriile referitoare la natura infracțiunii săvârșite, durata pedepsei, sexul și vârsta persoanei condamnate.

22. După prima casare cu trimitere, aceeași instanță a respins din nou, printr-o sentință din 26 iunie 2006, plângerea reclamantului. Instanța a reținut că diagnosticul de fibroză pulmonară apare doar pe un certificat eliberat de Direcția Generală a Penitenciarelor în 1999 și că nu mai apare în dosarul său medical întocmit de penitenciar. A constatat de asemenea că, prin adresa din 8 mai 2006, Penitenciarul Rahova i-a comunicat că în prezent reclamantul era deja cazat într-o cameră cu un deținut nefumător.

23. După a doua casare cu trimitere, în urma unei hotărâri pronunțate de tribunal care reproșa judecătorilor de la primele instanțe că nu au efectuat o anchetă efectivă pentru a stabili veridicitatea susținerilor reclamantului, aceeași instanță de fond, printr-o hotărâre din 22 februarie 2007, a respins din nou plângerea reclamantului. La cererea reclamantului, instanța a audiat un martor care a confirmat că în perioada februarie–noiembrie 2005 l-a văzut pe reclamant cazat într-o cameră alături de deținuți fumători și că, în aceeași perioadă, un deținut nefumător era cazat singur într-o altă cameră. A luat în considerare o notă adresată de Penitenciarul Rahova, potrivit căreia reclamantul nu putea fi nici cazat singur într-o cameră din cauza lipsei de spațiu, nici transferat într-o cameră cu deținuți nefumători deoarece aceștia din urmă nu îl acceptau. A constatat, de asemenea, că, potrivit penitenciarului, reclamantul cumpărase țigări de la magazinul penitenciarului.

Instanța a observat de asemenea că faptul de a fi fost cazat împreună cu deținuți fumători se datora unor împrejurări obiective, din cauza imposibilității Penitenciarului Rahova de a pune la dispoziție camere speciale pentru deținuții nefumători, capacitatea de cazare a acestei unități fiind mai mică decât numărul de deținuți cazați acolo. A constatat că, prin adresa din 8

iunie 2006, Penitenciarul Rahova i-a comunicat că reclamantul a fost transferat într-o cameră cu un alt deținut nefumător, întrucât capacitatea de cazare a unității a permis în acel moment luarea în considerare a statutului de nefumător al persoanei respective. În consecință, instanța a respins cererea prin care reclamantul solicitase acordarea unei despăgubiri pentru prejudiciul moral, considerând de altfel că reclamantul nu a prezentat probe că suferise prejudiciul pretins.

24. Reclamantul a declarat apel, subliniind faptul că, în pofida cererilor sale repetate, a fost cazat în camere împreună cu fumători, deși suferea de afecțiuni respiratorii. În ședința din 23 martie 2007, acesta a confirmat că a fost transferat într-o cameră fără deținuți fumători.

25. Printr-o decizie din 23 aprilie 2007, instanța a confirmat hotărârea din 22 februarie 2007. Instanța a constatat că faptul că reclamantul a fost cazat într-o cameră cu deținuți fumători se datora imposibilității obiective a Penitenciarului Rahova de a-l caza singur într-o cameră și a constatat că cererea sa de transfer într-o cameră de nefumători a fost aprobată între timp.

3. Detenția reclamantului în Penitenciarul Poarta Albă

26. La 19 ianuarie 2009, reclamantul a fost transferat la Penitenciarul Poarta Albă, unde execută în continuare pedeapsa închisorii. Având în vedere că era singurul deținut nefumător, administrația l-a cazat singur într-o cameră.

II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNE ȘI INTERNAȚIONALE RELEVANTE

A. Dreptul și practica interne relevante

1. Prevederile legale generale

27. Dispozițiile generale din dreptul intern relevant în prezenta cauză privind executarea pedepselor privative de libertate și dreptul deținuților la asistență medicală sunt expuse parțial în hotărârile *Gagiu împotriva României* (nr. 63258/00, pct. 41-42, 24 februarie 2009) și *Măciucă împotriva României* (nr. 25763/03, pct. 14, 26 mai 2009).

28. Ordinul Ministerului Justiției nr. 433/C din 5 februarie 2010 pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, publicat în Monitorul Oficial nr. 103 din 15 februarie 2010, prevede că fiecare persoană privată de libertate încadrată în regimul închis trebuie să dispună de cel puțin 4 m².

29. În materie de probe, Codul civil prevede că „cel ce face o propunere înaintea judecătii trebuie să o dovedească” (art. 1169); se precizează că dovada se poate face prin înscrisuri, prin prezumții, prin mărturisirea unei din

părți sau prin martori (art. 1170 din Codul civil). Potrivit art. 112 din Codul de procedură civilă, „cererea de chemare în judecată va cuprinde: [...] arătarea dovezilor pe care se sprijină fiecare capăt de cerere”. În conformitate cu art. 1199 din Codul civil, prezumțiile sunt „consecințele ce legea sau magistratul trage din un fapt cunoscut la un fapt necunoscut”. În general, legislația națională nu introduce nicio ierarhie, în materie de probe, în ceea ce privește valoarea anumitor probe în raport cu altele. Judecătorul este cel cărui îi revine sarcina de a evalua în mod liber valoarea pe care o acordă fiecărui element al dosarului cauzei.

2. Dispozițiile legale speciale privind protecția împotriva efectelor tutunului în penitenciare

30. Legea nr. 349/2002 pentru prevenirea și combaterea efectelor consumului produselor din tutun, publicată în Monitorul Oficial nr. 435 din 21 iunie 2002, astfel cum a fost modificată prin Ordonanța Guvernului nr. 13 din 30 ianuarie 2003 și Legea nr. 275 din 23 iunie 2003, în vigoare la momentul faptelor, prevedea la art. 3 interzicerea fumatului în unitățile sanitare de stat și private, precum și în spațiile publice închise. Spațiile publice închise au fost definite ca incluzând toate spațiile din instituțiile publice centrale și locale, instituțiile sau unitățile economice, de alimentație publică, de turism, comerciale, de învățământ, medico-sanitare, culturale, de educație, sportive, toate mijloacele de transport în comun, autogările, gările și aeroporturile, de stat și private, spațiile închise de la locul de muncă sau alte spații prevăzute de lege, cu excepția spațiilor delimitate și special amenajate pentru fumat din incinta acestora. Conform legii, prin spații închise de la locul de muncă se înțelegea și camerele utilizate de două sau mai multe persoane.

3. Practica în materie de condiții de detenție

31. Printr-o hotărâre din 12 aprilie 2005, Judecătoria Arad, statuând după o primă casare cu trimitere, a pronunțat o soluție în favoarea unui deținut încarcerat în Penitenciarul Arad, care s-a plâns că a fost obligat să împartă camera cu deținuți fumători. Instanța a constatat că, în conformitate cu Legea nr. 349/2002, penitenciarele erau spații publice și că era interzis fumatul în spațiile închise ale penitenciarelor. S-a precizat că legea, deși nu prevedea în mod explicit că se aplica locurilor de deținere, trebuia să fie interpretată în acest sens. În plus, constatând că Penitenciarul Arad a permis cazarea deținuților fumători în aceleași camere cu nefumătorii, instanța a dispus ca administrația penitenciarului să asigure deținerea reclamantului într-o cameră fără fumători și să pună capăt încălcării dreptului său garantat de Legea nr. 349/2002. Pe de altă parte, instanța a respins cererea petentului pentru repararea prejudiciului moral. Această hotărâre a fost confirmată printr-o decizie din 13 septembrie 2005 pronunțată de Tribunalul Arad.

Printr-o hotărâre din 12 ianuarie 2006, Judecătoria Arad s-a pronunțat încă o dată în favoarea petentului care obținuse decizia favorabilă din 12 aprilie 2005, cu motivarea că acesta se afla în continuare cazat în camere cu deținuți fumători și că administrația penitenciarului, pe care lipsa spațiului o împiedica să separe deținuții fumători de cei nefumători, nu a respectat hotărârea judecătorească definitivă pronunțată împotriva sa.

32. Pe de altă parte, printr-o hotărâre din 12 august 2004, Tribunalul Prahova a constatat că „pretinsul tratament inuman sau degradant care rezultă din nerespectarea dreptului la un pat individual și la un spațiu vital adecvat, precum și din condițiile de detenție necorespunzătoare trebuie să fie luat în considerare în lumina condițiilor generale din penitenciare și nu poate fi considerat ca intrând în domeniul de aplicare al acțiunilor sau inacțiunilor imputabile administrației penitenciarului, nici ca o încălcare a dispozițiilor legale aplicabile”.

33. În plus, printr-o hotărâre din 5 martie 2005, Judecătoria Baia Mare a respins plângerea unui deținut cu privire la condițiile de detenție necorespunzătoare (supraaglomerare, hrană, igienă), reținând că aceste condiții erau caracteristice tuturor penitenciarelor din România, din cauza unui buget insuficient și a unui indice de ocupare foarte ridicat (*Marian Stoicescu împotriva României*, nr. 12934/02, pct. 17, 16 iulie 2009).

34. În fine, printr-o sentință din 29 iunie 2006, judecătoria competentă de sector din București a respins cererea de acordare a unei sume cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit de un deținut, care a motivat că a fost obligat să împartă un pat cu un alt deținut în timpul executării pedepsei închisorii. Instanța a constatat că, în Penitenciarul Jilava, din cauza insuficienței locurilor de cazare a persoanelor arestate preventiv, acestea erau cazate în camere împreună cu deținuți condamnați printr-o hotărâre definitivă și că aceasta era o problemă generalizată și cunoscută de conducerea acestei unități.

B. Dreptul și practica internaționale relevante

35. Concluziile Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT) formulate în urma vizitelor efectuate în penitenciare din România, precum și observațiile generale ale CPT, sunt prezentate pe scurt în *Bragadireanu împotriva României* (nr. 22088/04, pct. 73-76, 6 decembrie 2007) și *Brândușe împotriva României* [nr. 6586/03, pct. 33, CEDO 2009-...(extrase)].

36. În constatările sale, CPT a remarcat, printre altele, că locurile de deținere din România înregistrau, în general, un indice de supraaglomerare deosebit de ridicat. În ultimul său raport, publicat la 11 decembrie 2008, în urma vizitei sale din iunie 2006 în mai multe penitenciare din România, CPT a precizat:

„70. [...] Comitetul este profund îngrijorat de faptul că lipsa paturilor rămâne o problemă constantă nu numai în unitățile vizitate, ci și la nivel național [...] Pe de altă parte, Comitetul salută faptul că, la scurt timp după vizita din iunie 2006, norma oficială de spațiu de locuit pentru fiecare deținut în camere a fost adus de la 6 m³ (ceea ce însemna o suprafață de aproximativ 2 m² per deținut) la 4 m² sau 8 m³. CPT recomandă autorităților române să ia măsurile necesare pentru a asigura respectarea normei de 4 m² de spațiu de locuit per deținut în camerele comune în toate penitenciarele din România.”

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 3 DIN CONVENȚIE

37. Reclamantul susține că a fost obligat să împartă camere cu deținuți fumători în penitenciarele Craiova și Rahova și că, în închisoare, a contractat boli pulmonare pentru care nu a fost tratat în mod corespunzător. S-a plâns, de asemenea, că a fost obligat să inhaleze fumul de la țigările altor deținuți în timpul transportului între locul de deținere și instanțele naționale, precum și în sălile special amenajate în incinta instanțelor în care deținuții, fumători și nefumători, așteptau să se prezinte la ședințele de judecată. Acesta invocă art. 3 din Convenție, care prevede:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

38. Guvernul contestă susținerile reclamantului.

A. Cu privire la admisibilitate

39. Guvernul invocă inadmisibilitatea *ratione temporis* a cererii în legătură cu susținerile referitoare la fapte anterioare datei de 20 iunie 1994, data ratificării Convenției de către România. Susține de asemenea că reclamantul, în timpul detenției în Penitenciarul Craiova, a omis să depună plângere penală împotriva administrației penitenciarului cu privire la condițiile sale de detenție și/sau să introducă o acțiune în răspundere civilă delictuală în temeiul art. 998 și 999 din Codul civil, în vederea angajării răspunderii civile a autorităților penitenciare pentru condițiile sale de detenție. În ceea ce privește detenția reclamantului în Penitenciarul Rahova, Guvernul arată că, la data la care reclamantul a sesizat Curtea, plângerile sale în temeiul OUG nr. 56/2003 erau pendinte în fața instanțelor naționale și că ar fi fost mai indicat să introducă o acțiune în răspundere civilă delictuală în temeiul

art. 998 și 999 din Codul civil în vederea angajării răspunderii civile a autorităților penitenciare responsabile de condițiile sale de detenție.

Reclamantul se limitează la a afirma că a epuizat căile de atac interne și că a respectat termenul de 6 luni, fără alte precizări.

40. Curtea constată că reclamantul a formulat capete de cerere care se referă la două perioade diferite, una anterioară datei de 14 decembrie 2000, când a fost deținut în Penitenciarul Craiova, și cealaltă ulterioară datei de 25 februarie 2005, când a fost deținut în Penitenciarul Rahova. Într-adevăr, în perioada 12 decembrie 2000–25 februarie 2005, reclamantul nu a susținut că a fost nevoit să stea cazat împreună cu deținuți fumători.

41. Cu privire la prima perioadă, Curtea constată, la fel ca și Guvernul, că o parte din susținerile reclamantului se referă la fapte care au avut loc înainte de ratificarea Convenției de către România, la 20 iunie 1994. Rezultă că aceste capete de cerere sunt incompatibile *ratione temporis* cu dispozițiile Convenției în sensul art. 35 § 3 lit. a) și trebuie să fie respinse, în temeiul art. 35 § 4.

Curtea constată că reclamantul nu dispunea de căi de atac efective în temeiul dreptului național în perioada 20 iunie 1994–14 decembrie 2000 pentru repararea plângerilor sale la nivel național privind condițiile de detenție (a se vedea, printre altele, *Petrea împotriva României*, nr. 4792/03, pct. 36 și 37, 29 aprilie 2008; și *Măciucă*, citată anterior, pct. 18-19). Curtea amintește că, în aceste situații, termenul de 6 luni prevăzut de art. 35 § 1 din Convenție începe să curgă de la sfârșitul situației în litigiu [*Mujea împotriva României* (dec.), nr. 44696/98, 10 septembrie 2002; și *Ağaoğlu împotriva Turciei* (dec.), nr. 27310/95, 28 august 2001], respectiv, în prezenta cauză, începând cu data de 14 decembrie 2000 cel târziu, dată la care reclamantul a fost transferat într-un alt penitenciar în privința căruia nu a susținut că a fost nevoit să stea cazat împreună cu deținuți fumători. Or, reclamantul a depus cererea la 8 octombrie 2005, adică la mai mult de 6 luni de la încetarea situației în litigiu. Rezultă că acest capăt de cerere este tardiv și trebuie să fie respins, în conformitate cu art. 35 § 1 și 4 din Convenție.

42. Cu privire la a doua perioadă, care începe la data transferului reclamantului, 25 februarie 2005, în Penitenciarul Rahova, Curtea constată că, în ceea ce privește susținerile referitoare la neacordarea asistenței medicale corespunzătoare deținuților, o acțiune întemeiată pe dispozițiile OUG nr. 56/2003 constituia la vremea respectivă o cale de atac efectivă în sensul art. 35 § 1 din Convenție (*Petrea*, citată anterior, pct. 36 și 37). Se impune constatarea că reclamantul a omis să adreseze plângeri instanțelor naționale, în temeiul OUG nr. 56/2003, în legătură cu faptul că nu a primit un tratament corespunzător pentru problemele sale de sănătate. Prin urmare, acest capăt de cerere trebuie să fie respins pentru neepuizarea căilor de atac interne, în temeiul art. 35 § 1 și 4 din Convenție.

43. În ceea ce privește celelalte capete de cerere, având ca obiect condițiile materiale de detenție a reclamantului în Penitenciarul Rahova și în timpul

transportului între locul de deținere și instanțele naționale, Curtea constată că Guvernul nu a arătat în ce mod căile de atac indicate ar fi putut fi constitui o reparație. În acest sens, hotărârile judecătorești pe care acesta le-a indicat în susținerea observațiilor sale sunt lipsite de relevanță, unele dintre ele limitându-se să ia act de condițiile de detenție invocate de petenți și să precizeze că aceasta era o situație cunoscută în general de administrația penitenciarelor (*supra*, pct. 33). Alte hotărâri judecătorești pronunțate în aceeași perioadă de instanțele naționale au refuzat, de asemenea, să soluționeze capetele de cerere formulate de petenți cu privire la condițiile de detenție invocând insuficiența resurselor la nivel național (*supra*, pct. 30-32). În consecință, este necesar să se respingă excepția de neputință a căilor de atac interne ridicată de Guvern.

Curtea constată că această parte a capătului de cerere formulat de reclamant nu este în mod vădit nefondată, în sensul art. 35 § 3 din Convenție, și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarată admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

44. Reclamantul se plânge că, în pofida afecțiunilor pulmonare, a fost obligat de administrația Penitenciarului Rahova să stea cazat în camere cu deținuți fumători timp de aproape 10 luni, ceea ce i-ar fi agravat foarte mult problemele de sănătate. Susține că s-a intoxicat de mai multe ori noaptea, în timpul somnului, din cauza, în opinia sa, a spațiului foarte restrâns al camerei și a imposibilității de a deschide ferestrele uneori din cauza condițiilor climatice. S-a plâns, de asemenea, că a fost obligat să inhaleze fumul de la țigările colegilor săi deținuți în timpul transportului între locul de deținere și instanțele naționale, precum și în sălile special amenajate în incinta instanțelor în care aștepta, alături de deținuții fumători, să se prezinte la ședințele de judecată.

45. Guvernul arată că autoritățile au luat măsuri pentru a-i oferi reclamantului condiții de detenție corespunzătoare. Subliniază că, în Penitenciarul Rahova, camera reclamantului dispunea de două ferestre care permiteau aerisirea și că reclamantul beneficiase de o oră de plimbare în fiecare zi și de activități sportive de trei ori pe săptămână. Acesta arată că, potrivit informațiilor aflate la dispoziția sa, reclamantul a fost cazat în aceeași cameră cu un alt deținut nefumător din data de 8 mai 2006 cel târziu. A subliniat, de asemenea, că reclamantul a informat Curtea că era cazat în aceeași cameră cu un deținut nefumător începând din noiembrie 2005. Adaugă că, la 19 ianuarie 2009, reclamantul a fost transferat la Penitenciarul Poarta Albă, unde, fiind singurul deținut nefumător, a fost cazat singur într-o cameră. Referindu-se la constatările Tribunalului București (*supra*, pct. 19)

care a examinat plângerea reclamantului cu privire la condițiile de transport, Guvernul recunoaște că nu exista nicio separare între deținuții fumători și cei nefumători în sălile de așteptare pentru deținuți din sediile instanțelor de judecată, dar susține că timpul limitat petrecut în aceste condiții nu ar fi putut să îl afecteze în mod negativ pe reclamant ori să îi cauzeze boli pulmonare acestuia.

2. Motivarea Curții

46. Curtea nu este competentă să examineze, în prezenta cauză, circumstanțele în care s-au produs afecțiunile pulmonare ale reclamantului în timpul detenției sale în Penitenciarul Craiova (*supra*, pct. 39). Având în vedere susținerile reclamantului și în măsura competenței sale, Curtea va examina condițiile în care reclamantul a fost transportat la sediul instanțelor naționale, în care a stat închis în incinta acestora înainte de a se prezenta în fața instanțelor naționale și în care a fost deținut în Penitenciarul Rahova.

47. Curtea amintește că fiind vorba, precum în prezenta cauză, de persoane private de libertate, art. 3 impune statului o obligație pozitivă de a se asigura că fiecare persoană este deținută în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că modalitățile de executare a măsurii nu supun persoana în cauză unui pericol sau unei dificultăți de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerentă detenției și că, având în vedere cerințele practice ale privării de libertate, sănătatea și bunăstarea deținutului sunt asigurate în mod corespunzător, în special prin acordarea asistenței medicale necesare [*Mouisel împotriva Franței*, nr. 67263/01, pct. 40, CEDO 2002-IX; *Kudla împotriva Poloniei* (MC), nr. 30210/96, pct. 94, CEDO 2000-XI; și *Tekin Yıldız împotriva Turciei*, nr. 22913/04, pct. 71, 10 noiembrie 2005]. Astfel, detenția în condiții necorespunzătoare a unei persoane bolnave poate constitui, în principiu, un tratament contrar art. 3 [a se vedea, de exemplu, *Price împotriva Regatului Unit*, nr. 33394/96, pct. 30, CEDO 2001-VII; *İlhan împotriva Turciei* (MC), nr. 22277/93, pct. 87, CEDO 2000-VII; și *Naumenko împotriva Ucrainei*, nr. 42023/98, pct. 112, 10 februarie 2004].

48. Prin urmare, statul este obligat, în pofida problemelor logistice și financiare, să își organizeze sistemul penitenciar astfel încât să asigure deținuților respectarea demnității umane a acestora (*Chukovoi împotriva Rusiei*, nr. 63955/00, pct. 31, 27 martie 2008; și *Benediktov împotriva Rusiei*, nr. 106/02, pct. 37, 10 mai 2007). Acest lucru poate include obligația, din partea statului, de a lua măsuri pentru a proteja un deținut împotriva efectelor nocive ale fumatului pasiv, în cazul în care, având în vedere examenele medicale și recomandările medicilor curanți, starea sa de sănătate impune acest lucru.

49. În prezenta cauză, Curtea constată că nu se contestă faptul că reclamantul a fost deținut în perioada februarie–noiembrie 2005 într-o cameră laolaltă cu deținuți fumători, în pofida solicitărilor repetate ale acestuia de a

fi transferat într-o altă cameră în care erau cazați nefumători. Este adevărat că, la momentul respectiv, starea sa de sănătate se stabilizase, astfel cum reiese din examinările medicale efectuate în perioada 2003–2005, în care reclamantul a fost deținut succesiv în diferite penitenciare cu privire la care nu a susținut că a suferit efectele fumatului practicat de colegii săi. Cu toate acestea, boala pentru care se afla sub observație de mai mulți ani era o boală cronică, certificatul medical eliberat în 1999 indicând în mod clar că reclamantul suferea de fibroză pulmonară. În aceste condiții, autoritățile erau obligate să ia măsuri pentru protejarea sănătății sale, în special prin separarea sa de deținuții fumători, așa cum solicitase reclamantul în repetate rânduri. Acest lucru părea nu numai de dorit, ci și posibil având în vedere existența, în același penitenciar, a unei camere de nefumători. Așa reiese din adresa trimisă de Penitenciarul Rahova judecătorei competente din București, pe care reclamantul o sesizase printr-o plângere îndreptată împotriva conducerii penitenciarului, ca urmare a refuzului acesteia de a lua măsuri pentru protejarea sa împotriva efectelor fumatului pasiv (*supra*, pct. 22).

50. Faptul că locul de deținere în discuție era la momentul respectiv supraaglomerat – fapt confirmat de CPT în rapoartele pe care le-a întocmit în urma vizitelor la locurile de deținere din România (*supra*, pct. 35 și 36) – nu scutea în niciun fel autoritățile de obligația de a proteja sănătatea reclamantului. Este adevărat că reclamantul, după cum subliniază în mod întemeiat Guvernul, pare să fi beneficiat de plimbări zilnice în curtea penitenciarului, activități sportive de trei ori pe săptămână și o cameră relativ mare, dotată cu lumină naturală și aerisire, care nu era supraaglomerată (a se vedea, *a contrario*, *Florea împotriva României*, nr. 37186/03, pct. 53, 14 septembrie 2010). Cu toate acestea, astfel de împrejurări, oricât de pozitive, nu au fost suficiente pentru a atenua efectele nocive ale fumatului pasiv pe care reclamantul a trebuit să le îndure ca urmare a cazării sale împreună cu fumători.

51. În această privință, trebuie arătat că, după perioada în care reclamantul a fost cazat, în 2005, laolaltă cu fumători, certificatele medicale întocmite de mai mulți medici au atestat o deteriorare a stării de sănătate a reclamantului la nivelul căilor respiratorii și au menționat apariția la acesta a unei noi boli, bronșită cronică obstructivă. Potrivit reclamantului, această boală a fost favorizată de fumatul pasiv suferit în autovehiculele folosite pentru transportul deținuților la instanțele de judecată sau în timpul petrecut în sălile de așteptare în sediile instanțelor naționale înainte de a se prezenta în fața judecătorilor. În cazul în care o persoană este plasată sub responsabilitatea statului într-o stare bună de sănătate și situația este alta la punerea sa în libertate, precum în speță, după o anumită perioadă de timp petrecută în detenție înainte de a fi pusă în libertate, este sarcina statului să prezinte o explicație plauzibilă a situației, în caz contrar putându-se ridica o problemă în temeiul art. 3 din Convenție [*mutatis mutandis*, *Tomasi împotriva Franței*, 27 august 1992, pct. 110, seria A nr. 241-A; *Ribitsch împotriva Austriei*, 4

decembrie 1995, pct. 34, seria A nr. 336; *Aksoy împotriva Turciei*, 18 decembrie 1996, pct. 61, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI*; și *Selmouni împotriva Franței* (MC), nr. 25803/94, pct. 87, CEDO 1999-V].

52. În această privință, deși nimic nu permite să se arate în mod precis, pe baza elementelor furnizate de părți, că reclamantul a suferit efectele fumului de țigară în autovehiculele folosite la transportul deținuților la instanțele de judecată, pe de altă parte, faptul că a fost ținut în sălile de așteptare din sediile instanțelor alături de alți fumători este confirmat în mare măsură de Tribunalul București în decizia din 14 iunie 2006 (*supra*, pct. 19). Curtea constată că toate elementele de care dispune nu permit să se depisteze cât de des a fost închis reclamantul în respectivele săli ale instanțelor. Totuși, este incontestabil faptul că această situație s-a produs de mai multe ori în perioada 22 aprilie 2005–23 aprilie 2007, când reclamantul a fost citat să se înfățișeze în fața instanțelor naționale în cadrul a trei procese diferite având ca obiect condițiile sale de detenție (*supra*, pct. 14-25). Deținerea reclamantului în astfel de condiții – chiar și în ipoteza, arătată de Guvern, că era o perioadă scurtă de timp de fiecare dată – era contrară recomandărilor medicilor care, la momentul respectiv, îi indicaseră reclamantului abținerea de la fumat, fie el activ sau pasiv (*supra*, pct. 11).

53. Curtea ia act de faptul, subliniat de Guvern, că ulterior lunii noiembrie 2005 reclamantul a fost cazat într-o cameră împreună cu un deținut nefumător în Penitenciarul Rahova și că în prezent ocupă singur o cameră în noul penitenciar în care a fost transferat în 2009 [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Aparicio Benito împotriva Spaniei* (dec.), nr. 36150/03, 3 noiembrie 2006; și *Stoine Hristov împotriva Bulgariei* (nr. 2), nr. 36244/02, pct. 43-45, 16 octombrie 2008]. Totuși, această situație favorabilă pare să fie legată nu de existența, în legislația națională, a unor criterii obiective care să asigure separarea de deținuții fumători a deținuților care, precum reclamantul, nu sunt fumători (*supra*, pct. 20, 28 și 30), ci mai degrabă de un concurs de împrejurări legate de existența, la un moment dat, a unei capacități de cazare suficiente într-unul dintre penitenciarele în care persoana respectivă a fost deținută succesiv, ceea ce a permis autorităților să țină seama de statutul de nefumător al acestui deținut. Astfel, nu există niciun motiv să se constate că, în cazul unei viitoare supraaglomerări a penitenciarului în care reclamantul își execută în prezent pedeapsa sau în cazul transferului acestuia într-un alt penitenciar a cărui capacitate de cazare ar fi mai mare decât numărul deținuților cazați acolo, reclamantul ar beneficia de condiții la fel de favorabile.

54. În fine, Curtea constată că instanțele naționale au respins cererea reclamantului de acordare a unei reparații pentru suferințele sale în timpul cazării sale împreună cu deținuți fumători. Raționamentul instanțelor naționale sugerează că lipsa unor probe materiale privind prejudiciul invocat de reclamant, combinată cu transferul persoanei respective în condiții mai favorabile, a stat la baza hotărârii lor de a nu acorda despăgubiri în această

privință (pct. 23 *in fine* și 24). În acest sens, Curtea consideră că simplul fapt că situația denunțată de reclamant a încetat între timp ca urmare a transferului său în condiții mai favorabile nu scutește instanțele naționale de obligația lor de a examina dacă această situație a avut sau nu a avut efecte negative asupra persoanei în cauză și de a-i acorda despăgubiri, după caz. Pe de altă parte, chiar presupunând că, în general, persoana care face o propunere înaintea judecătii trebuie să o dovedească (*supra*, pct. 29), Curtea nu consideră rezonabil, în circumstanțele cauzei, să i se impună reclamantului obligația de a dovedi temeinicia pretențiilor sale prin mijloace de probă de natură să ateste suferințele cauzate de detenție în condiții contrare art. 3 din Convenție. O abordare atât de formalistă este de natură să excludă acordarea de despăgubiri în multe cazuri, în care detenția nu este însoțită de o deteriorare vizibilă în mod obiectiv a stării fizice sau psihice a unui deținut (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Danev împotriva Bulgariei*, nr. 9411/05, pct. 34, 2 septembrie 2010; și *Iovtchev împotriva Bulgariei*, nr. 41211/98, pct. 146, 2 februarie 2006).

55. Prin urmare, având în vedere toate aceste elemente, Curtea a ajuns la concluzia că, în speță, a fost încălcat art. 3 din Convenție.

II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

56. Art. 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

57. Reclamantul solicită o sumă pentru prejudiciul moral cauzat de suferințele determinate de condițiile sale de detenție și de incapacitatea sa de muncă determinată de bolile ireversibile ale căilor respiratorii dezvoltate în închisoare. Acesta lasă la aprecierea Curții suma care trebuie acordată în acest sens.

58. Guvernul subliniază că, din noiembrie 2005, reclamantul este cazat într-o cameră cu deținuți nefumători și reamintește că diagnosticul de fibroză pulmonară apare într-un singur certificat medical, eliberat în 1999. De asemenea, face trimitere la sumele acordate de Curte în alte cauze în care a constat o încălcare a art. 3 din Convenție în materie de condiții de detenție.

59. Curtea consideră că reclamantul a suferit un prejudiciu moral cert ca urmare a suferințelor din timpul încarcerării sale împreună cu deținuți fumători în pofida bolilor căilor sale respiratorii, prejudiciu pe care doar o constatare a încălcării nu îl poate repara. Curtea consideră că este necesar să

i se acorde reclamantului suma de 4 000 de euro (EUR) pentru prejudiciul moral.

B. Cheltuieli de judecată

60. Reclamantul solicită, de asemenea, rambursarea cheltuielilor de judecată și a cheltuielilor ocazionate în fața Curții, fără a cuantifica suma și fără a prezenta documente justificative.

61. Guvernul consideră că cererea reclamantului de rambursare a cheltuielilor de judecată nu îndeplinește cerințele prevăzute de art. 41 din Convenție.

62. În conformitate cu jurisprudența Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor de judecată decât în măsura în care se stabilește caracterul lor real și necesar, precum și caracterul rezonabil al cuantumului acestora. În speță, având în vedere lipsa oricărui document justificativ din partea reclamantului, Curtea nu îi acordă nicio sumă în acest sens.

C. Dobânzi moratorii

63. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, ÎN UNANIMITATE, CURTEA

1. *Declară* cererea admisibilă în ceea ce privește capetele de cerere întemeiate pe condițiile în care reclamantul a fost transportat la instanțele naționale, închis în sediile acestora și deținut în Penitenciarul Rahova în perioada februarie–noiembrie 2005 și inadmisibilă pentru celelalte capete de cerere;
2. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 3 din Convenție;
3. *Hotărăște*
 - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni de la data la rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, suma de 4 000 EUR (patru mii de euro), care trebuie convertită în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;
 - b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală

Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

4. *Respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la 25 ianuarie 2011, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din Regulament.

Santiago Quesada
Grefier

Josep Casadevall
Președinte